

Андрій Грубінко,

доктор історичних наук, професор,

професор кафедри теорії права та

конституціоналізму, Західноукраїнського
національного університету

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4856-5831>

ІНСТИТУТ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ (ДОСВІД ПОЛЬЩІ)

У цій статті представлено аналіз правового забезпечення інституту адвокатської таємниці в Польщі із зазначенням ситуацій, коли адвокат має право або зобов'язаний розкривати інформацію, що охоплюється професійною таємницею, а також наслідків помилкової оцінки адвоката у такій ситуації. Розглянуто деякі положення, що потребують законодавчих змін або функціонального тлумачення для того, щоб гарантувати дотримання адвокатської таємниці в судовому процесі.

У результаті дослідження сформульовано висновки, що в Польщі адвокатська таємниця, відома як професійна таємниця, є фундаментальним принципом, глибоко вкоріненим у правовій етиці та професійній поведінці, який зобов'язує адвокатів зберігати в таємниці всю інформацію, отриману під час надання правової допомоги. Як адвокати, так і юрисконсультанти пов'язані законодавчим зобов'язанням зберігати конфіденційність, що означає, що вони не можуть розголошувати повідомлення, отримані ними в ході надання правової допомоги. Законодавчі зміни необхідні в деяких випадках, наприклад, коли адвокат повинен мати право оскаржити рішення суду про розкриття даних, що становлять адвокатську таємницю, щодо даних, отриманих в результаті оперативно-розшукової діяльності органів, які здійснюють контроль за дотриманням законодавства. В інших випадках законодавчі зміни можуть не досягти своєї мети, наприклад, роз'яснення певних актуальних питань. Загрози адвокатській таємниці, наприклад, у випадку доступності інформації, що становить адвокатську таємницю, органам нагляду, які здійснюють оперативний контроль, відзначив і Конституційний суд Польщі. Незважаючи на те, що тут відзначається ризик для ефективного захисту професійної таємниці, суд вказав, що саме законодавець має запровадити правові рішення, які запобігатимуть ризику використання інформації, що потребує захисту, або принаймні мінімізуватимуть цей ризик і що можливе неправильне застосування положення в конкретній справі не означає, що воно є неконституційним.

Ключові слова: адвокатська таємниця, професійна таємниця, клієнт, професійна таємниця, кримінальний процес.

Hrubinko A.

The institute of attorney-client privilege (Polish experience)

This article provides an analysis of the legal framework for the institution of attorney-client privilege in Poland, indicating the situations when an attorney is entitled or obliged to disclose information covered by professional secrecy, as well as the consequences of an erroneous assessment of an attorney in such a situation. Some provisions requiring legislative amendments or functional interpretation in order to guarantee the observance of the attorney-client privilege in court proceedings are also considered.

The study concludes that in Poland, the attorney-client privilege, known as professional secrecy, is a fundamental principle deeply rooted in legal ethics and professional conduct, which obliges lawyers to keep confidential all information obtained in the course of providing legal aid. Both lawyers and paralegals are bound by a legal obligation of confidentiality, which means that they cannot disclose communications received in the course of providing legal aid. Legislative changes are necessary in some cases, for example, when a lawyer should have the right to appeal against a court decision to disclose information constituting professional secrecy in relation to information obtained as a result of the operational and investigative activities of law enforcement agencies. In other cases, legislative amendments may not achieve their purpose, for example, to clarify certain topical issues. The Constitutional Court of Poland has also noted threats to the attorney-client privilege, for example, in the case of access to information constituting the attorney-client privilege by supervisory authorities exercising operational control. Despite the fact that there is a risk to the effective protection of professional secrecy, the court pointed out that it is the legislator who should introduce legal solutions that will prevent the risk of using information that needs to be protected, or at least minimise this risk, and that the possible misapplication of a provision in a particular case does not mean that it is unconstitutional.

Keywords: attorney-client privilege, professional secrecy, client, professional secrecy, criminal procedure.

Постановка проблеми. Адвокатська таємниця гарантує права особи, яку представляє адвокат, та зобов'язання останнього (як зазначено в польському адвокатському законодавстві) зберігати в таємниці все, що стало відомо у зв'язку з наданням правничої допомоги. Її важливість підкреслюється законодавчою заборобою звільняти адвоката від обов'язку дотримуватись професійної таємниці щодо фактів, які стали йому відомі під час надання правничої допомоги або ведення справи. Однак, оскільки зміст надання правничої допомоги полягає в тому, щоб діяти в інтересах і на користь клієнта, необхідно конкретизувати, що саме підпадає під вказане, визначити, до якої міри адвокатська таємниця може бути обмежена, коли вона вступає в конфлікт з іншими правовими цінностями.

Мета дослідження – проаналізувати особливості правового забезпечення та проблемні аспекти функціонування інституту адвокатської таємниці в Польщі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичну базу для написання даної статті склали праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, як К. Бускуп, Дж. Блажейській-Кувал, Ю. Варушка, А. Віакса, Ю. Онічик, П. Погоржелскі, Дж. Томчак, О. Шира та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інститут адвокатської таємниці – це комплекс правових норм та етичних правил, які зобов'язують адвоката не розголошувати відомості, отримані від клієнта в процесі надання правової допомоги. Цей інститут є важливим для забезпечення довіри між адвокатом та клієнтом, а також для захисту прав та інтересів клієнта.

Якщо розголошення інформації може бути небажаним для клієнта, адвокат повинен захистити її. Однак професійна таємниця не поширюється на інформацію, яка повинна надаватися органам влади на підставі положень про протидію відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, а також на інформацію про схеми податкової оптимізації, яка була надана клієнту, як це визначено положеннями Податкового кодексу Польщі [1]. Перший з цих винятків застосовується, коли адвокат діє як майновий та фінансовий посередник. Відповідно до другого винятку, адвокат зобов'язаний повідомити про схему податкової оптимізації, коли його клієнт, як бенефіціар такої схеми, звільняє його від обов'язку зберігати цю інформацію в таємниці. В іншому випадку обов'язок повідомити схему податкової оптимізації переходить до її бенефіціара.

Адвокат також підлягає кримінальній відповідальності за будь-яке неповідомлення про злочин з постійно розширюваного переліку, включеного до ст. 240 Кримінального кодексу Польщі [9]. Ідеться про такі види злочинів, як злочини проти миру, людяності та воєнні злочини, злочини проти держави, громадської безпеки, життя і здоров'я та свободи, сексуальні злочини, захоплення заручників та терористичні злочини, якщо тільки адвокат не міг обґрунтовано припустити, що органи влади знали про правопорушення або якщо адвокат не запобіг його вчиненню.

Інформація, на яку поширюється адвокатська таємниця і розголошення якої може бути небажаним для клієнта, також може бути розкрита адвокатом у кримінальному провадженні на підставі згоди суду. За винятком випадків, коли інформація підпадає під дію нерозголошення адвокатської таємниці, що охоплює факти, повідомлені адвокату під час надання юридичної консультації або ведення справи (ст. 178 Кримінально-процесуального кодексу Польщі), суд може звільнити адвоката від дотримання професійної таємниці, якщо це відповідає інтересам правосуддя і відповідні обставини не можуть бути встановлені на підставі інших доказів (ч. 2 ст. 180 КПК Польщі). Рішення суду з цього питання може бути оскаржене в апеляційному порядку. Оскільки у слідчому провадженні рішення з цього питання приймається судом на підставі клопотання прокурора, без заслуховування адвоката, апеляційна буде першою можливістю представити позицію адвоката з цього питання [2].

Гельсінський фонд з прав людини, широко визнана польська неурядова організація, проаналізував у 2018 році рішення польських судів щодо звільнення адвокатів від професійної таємниці у кримінальному провадженні на підставі клопотання прокурора. З 242 виявлених судових рішень, що стосуються 262 адвокатів, 179 (майже 74%) були позитивними в першій інстанції, але в кінцевому підсумку лише 46 рішень (19%) були підтримані апеляційним судом. В обґрунтуванні своїх рішень суди посилалися на обсяг адвокатської таємниці, необхідність чіткого зазначення обставин, щодо яких адвокат буде давати свідчення (з метою уникнення винятків бланкетного характеру щодо інших істотних обставин, які виникнуть під час допиту свідка) та необхідність належного обґрунтування клопотання про звільнення адвоката від професійної таємниці. Переважний інтерес правосуддя обґрунтовувався важливістю обставин, що підлягають з'ясуванню, значущістю правової цінності, на яку посягає правопорушення, та тяжкістю його наслідків, тоді як право на приватного життя особи як протидія інтересам правосуддя розглядалося рідко. В обґрунтуванні своїх рішень суди посилалися також на попередню судову практику, вказуючи на важливість

адвокатської таємниці для належного функціонування судової влади в демократичній державі, де панує верховенство права [3].

Неможливість встановити відповідну обставину на підставі інших доказів, що створює другу підставу для скасування адвокатської таємниці, була витлумачена буквально і виключена в ситуації, коли певна інформація була відома органам влади, але все одно потребувала перевірки за допомогою додаткових доказів [4].

Така загалом позитивна картина сприйняття судами важливості адвокатської таємниці супроводжується застереженням, що існуюча правова формула звільнення адвокатів від професійної таємниці все ще може відкривати двері для свавільних рішень у цій сфері та її застосування навіть до дрібних правопорушень, якщо обставина, що підлягає з'ясуванню, має певне значення і може бути встановлена лише на підставі розкриття конфіденційної інформації.

Ще одним прикладом обставин, за яких розголошення адвокатом інформації, яка може бути небажаною для клієнта, виходить за межі захисту адвокатської таємниці, є ситуація, коли розголошення адвокатської таємниці позбавляє адвоката базового правового захисту. Адвокат може стати жертвою правопорушення, вчиненого клієнтом на його шкоду, наприклад, вимагання юридичної послуги без її оплати, погрози адвокату або образи на його адресу. У такому випадку, як зазначають представники адвокатських дисциплінарних судів, органам влади можуть бути передані персональні дані клієнта, якому надавалася правова допомога, а також документи (наприклад, рахунки або листування, що містить погрози, шантаж або образи), які повинні дозволити адвокату розпочати кримінальне або цивільне провадження та подати необхідні докази. Однак навіть у такому випадку адвокат не повинен розголошувати будь-які обставини, пов'язані з власними справами клієнта.

Адвокат також може, у зв'язку зі змістом розмов з клієнтами, опинитися в становищі обвинуваченого в дисциплінарному або кримінальному провадженні. У такому випадку обов'язок адвоката зберігати мовчання про всі розмови з клієнтом відпадає, навіть якщо вони стосуються обговорення захисту в конкретній справі, через основоположного права на захист. В іншому випадку адвокат опиниться в гіршому становищі ніж будь-яка інша обвинувачена особа [5].

Законодавчі положення, що регулюють діяльність адвокатів, в принципі забороняють звільнення адвокатів від професійної таємниці щодо фактів, які стали відомі під час надання правової допомоги або ведення справи. Це правило було підкреслено Верховним судом Польщі у своїй практиці, коли суд вказав, що особа, якій надається правова допомога, не може звільнити адвоката від обов'язку зберігати конфіденційність [6].

Адвокатська таємниця регулюється законом і покликана захищати не лише приватні інтереси, але й інтереси професійного самоврядування та інтереси правосуддя, що переважають [7]. Саме адвокат вирішує, яким є бажане використання інформації, що підпадає під адвокатську таємницю. Будь-яке рішення в цьому питанні має бути ретельно виваженим, оскільки адвокат та його клієнт несуть ризик та наслідки помилкової оцінки в цьому питанні. Негативні наслідки можуть бути пов'язані з двома ситуаціями: коли адвокат трактує певні справи як такі, що вимагають відмови від дачі показань з посиланням на адвокатську таємницю, тоді як суд вбачає в цьому зловживання адвокатською таємницею і, навпаки, коли адвокат вважає, що розголошення матеріалів, які становлять адвокатську таємницю, в конкретній справі є допустимим, тоді як, на думку органів державної влади, це не так [8].

Якщо адвокат розкриває інформацію, яка підпадає під сферу дії адвокатської конфіденційності (наприклад, через те, що він покладається на юридично нечинну згоду клієнта або через неефективний захист відповідних документів чи електронних даних), він наражає на негативні наслідки як себе, так і свого клієнта. У такому випадку адвокат буде притягнутий до дисциплінарної відповідальності перед дисциплінарним судом адвокатури, а також до кримінальної відповідальності за розголошення, всупереч встановленим законом, відомостей, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків або функцій, які він виконує (ч. 1 ст. 266 Кримінального кодексу Польщі). Клієнт адвоката не захищений від розголошення конфіденційної інформації, навіть якщо вона була отримана незаконним шляхом [8].

Відповідно до ст. 168а Кримінально-процесуального кодексу Польщі передбачає, що коли доказ отримано в результаті порушення кримінально-процесуального законодавства або навіть в результаті вчинення злочину, він не може бути визнаний недопустимим виключно на цих підставах, за винятком випадків, коли доказ отримано у зв'язку з виконанням службових обов'язків службовою особою, в результаті вбивства, заподіяння умисної шкоди здоров'ю або позбавлення волі. Це означає, що докази, які створюють плід отруйного дерева, можуть бути покладені в основу судового рішення. Спочатку суд вирішує про його

достовірність та доказову силу. Варто також зазначити, що прокурор, який вирішив використати незаконно отримані докази, не підлягає дисциплінарному провадженню, оскільки – відповідно до Закону про прокуратуру – дія або бездіяльність прокурора, вчинена виключно в інтересах суспільства, не є дисциплінарним проступком (ч. 2 ст. 137 Закону про прокуратуру).

Актуальні суперечливі питання щодо адвокатської таємниці Конституція Польщі гарантує (ст. 42.2) кожному, проти кого порушено кримінальне провадження, право на захист на всіх стадіях такого провадження, зокрема, шляхом отримання правової допомоги адвоката. Таке рішення вимагає довіри між клієнтом та адвокатом, яка ґрунтується на переконанні першого в тому, що все, що стане відомо адвокату у зв'язку з наданням правової допомоги, буде зберігатися в таємниці. В іншому випадку особа, яка отримує правову допомогу, опиниться у гіршому становищі – по відношенню до розголошеної інформації – ніж якби вона взагалі не зверталася до адвоката, що нівелювало б мету професійної правничої допомоги [8]. Тому ефективна комунікація з адвокатом повинна бути захищена (хоча цей захист не є абсолютним). Однак у деяких випадках гарантування конфіденційності відносин між адвокатом і клієнтом в рамках польської правової системи може бути поза межами можливостей адвоката. Такі випадки, які можуть вимагати внесення змін до законодавства, представлені нижче.

Відповідно до чинних положень, що регулюють оперативний контроль, якщо оперативний співробітник виявить у зібраних матеріалах обставини, які підпадають під адвокатську адвокат зобов'язаний негайно знищити її, в обов'язковому порядку та зафіксованим способом (якщо інформація стосується адвокатської таємниці) або передати прокурору, який звернеться до суду з клопотанням про виключення її з професійної таємниці (якщо це відповідає інтересам правосуддя та відповідні обставини не можуть бути встановлені на підставі інших доказів). Адвокат не може оскаржити рішення суду з цього питання. Таким чином, адвокат, чиє спілкування з клієнтом було записано без його відома, а потім проаналізовано несудовим органом з метою перевірки того, чи може воно бути корисним у кримінальному провадженні, не може ефективно реагувати на можливі зловживання у цій сфері.

Цю правову прогалину необхідно вважати найбільш нагальною з огляду на її юридичну та практичну важливість. Її правове значення випливає з невідповідності між неможливістю адвоката оскаржити судові рішення з посиланням на професійну таємницю та (щонайменше) правом на захист і на ефективний засіб правового захисту. Його практичне значення було продемонстровано вище у високому відсотку рішень судів другої інстанції, в яких рішення про звільнення адвоката від професійної таємниці були змінені, де адвокат міг викласти свою позицію щодо важливості адвокатської таємниці.

Відсутність правового регулювання професійної таємниці щодо осіб, які не є адвокатами. Одноособові адвокатські бюро, в яких адвокат працює без підтримки будь-якого персоналу, є рідкісним явищем. Ситуація, коли вся інформація, що стосується кожної справи, міститься в документах, які зберігаються лише в фізичній формі, без доступу до них інших осіб, крім адвоката, також є вкрай унікальною. Це означає, що в більшості випадків доступ до даних, що становлять адвокатську таємницю, мають інші особи, які працюють або практикують в офісі адвоката: секретарі, студенти-правники, юристи без статусу адвоката, а іноді також бухгалтери та фахівці з інформаційних технологій. Відповідно до вимог Кодексу адвокатської етики, адвокат зобов'язаний зберігати в таємниці та захищати від розголошення або небажаного використання все, що стало йому відомо у зв'язку з виконанням професійних обов'язків, – і не лише ним самим. Адвокати також зобов'язують своїх помічників та осіб, які залучаються ними до здійснення професійної діяльності, дотримуватися зобов'язань щодо дотримання адвокатської таємниці, наприклад, шляхом включення спеціального застереження до їхніх трудових договорів. Однак Кодекс адвокатської етики є не законом загального застосування, а внутрішнім регламентом адвокатської діяльності, обов'язковим для адвокатів та їхніх стажистів, але не для суду чи публічного прокурора, які покладаються на положення закону при виконанні своїх обов'язків у кримінальному провадженні (наприклад, при допиті свідків) [10].

Ст. 178 Кримінально-процесуального кодексу Польщі виключає можливість звільнення захисників від професійної таємниці, якими у кримінальному провадженні – відповідно до адвокатського права – можуть бути адвокати та їхні стажери. Ст. 180 ч. 2 Кримінально-процесуального кодексу Польщі, яка дозволяє суду звільнити свідка від професійної таємниці, не розрізняє адвокатів та інших осіб, які мають доступ до захищених даних, а просто посилається на осіб, пов'язаних зобов'язанням професійної таємниці, тобто на адвоката. Однак, відповідно до законодавчих положень, таке зобов'язання поширюється лише на адвокатів та їхніх стажистів. Це означає, що, з формальної точки зору, лише адвокат та його стажист можуть уникнути допиту в судовому процесі відповідно до чітких законодавчих положень, що регулюють адвокатську таємницю (якщо тільки суд не прийме іншого рішення у їхній справі) [8]. Ані інші особи, які

мають доступ до даних, що становлять адвокатську таємницю, виконуючи свої обов'язки в офісі адвоката або (наприклад, дистанційно) для адвоката, ані клієнт адвоката не можуть скористатися нею, коли їх викликають для надання свідчень, принаймні відповідно до формулювань чинного законодавства. Включення положення про конфіденційність до (наприклад, трудового) договору особи, яка надає послуги адвокату, не вирішить цю проблему, оскільки воно саме по собі не може створювати привілеї між адвокатом і клієнтом, що діють проти органу державної влади.

Однак ця прогалина, як видається, не створює проблем на практиці на даний момент. Широке функціональне розуміння обсягу професійної таємниці, в результаті якого вона розглядається як імунітет, що відноситься до типу захищеної інформації, а не до певних осіб, визнається як у судовій практиці, так і в літературі, присвяченій правовим привілеям [8].

Тим не менш, відсутність правового регулювання професійної таємниці щодо осіб, які не є адвокатами, все ще сприймається як потенційно проблематична, що свідчить на користь законодавчого регулювання, що було зроблено щодо обшуку та вилучення документів, що зберігаються у фізичній формі або на пристроях, що містять інформаційно-технологічні системи або інформаційно-технологічні дані, включаючи електронну кореспонденцію (ст. 225 і 236а КПК). Відповідно до цих положень, якщо особа (яка може бути адвокатом, його працівником або клієнтом), в приміщенні якої проводиться обшук, заявляє, що певний документ містить інформацію, захищену адвокатською таємницею (або має особистий характер), такий документ без попереднього ознайомлення передається в опечатаному контейнері прокурору або до суду [2]. Однак, якщо власник документа заявляє, що він стосується правового захисту, його слід залишити власнику без ознайомлення з його змістом або зовнішнім виглядом.

Заява захисника адвоката з цього приводу має бути прийнята без додаткового розслідування. Якщо така заява зроблена іншою особою і викликає сумніви, документ має бути переданий, без попереднього ознайомлення, до суду в опечатаному контейнері. Ознайомившись з документом, суд повинен повернути його особі, від якої він був отриманий, або постановити ухвалу про його вилучення для цілей розгляду справи.

Аналогічне регулювання, що захищає інформацію, а не її депонента, має існувати і щодо допиту свідків у кримінальному провадженні. Незважаючи на (поки що) існуючий консенсус щодо неприпустимості обходу адвокатської таємниці шляхом допиту осіб, які не є адвокатами, про факти, що належать до адвокатської таємниці, відчутна атмосфера законодавчої всюдозволеності щодо зменшення значення адвокатської таємниці та збільшення кількості справ, у яких суди просять звільнити адвокатів від адвокатської таємниці, також може призвести до спроб отримання захищеної інформації від осіб, які не є адвокатами, що не є адвокатами [8]. Таким чином, прийняття правового регулювання, однозначно виключає таку можливість, може розглядатися як потенційно важливе питання, зокрема, з огляду на те, що після розкриття обставин, які повинні бути захищені адвокатською таємницею, розкрита інформація вже не може зберігатися в таємниці, а довіра клієнта безповоротно втрачається.

Різні обсяги захисту адвокатської таємниці в судочинстві Судочинство має різну природу. Цивільне судочинство має змагальний та диспозитивний характер. Сторони вирішують, що саме має бути розкрито суду, несуть тягар доказування, і, в принципі, немає вагомих підстав для звільнення адвоката від професійної таємниці. Однак, відповідно до польського Цивільного процесуального кодексу, адвокат зобов'язаний давати свідчення як свідок (якщо його призначив суд), також щодо питань, які охоплюються адвокатською таємницею, і може відмовитися відповідати на запитання, якщо (...) його свідчення будуть пов'язані з порушенням професійної таємниці (ч. 2 ст. 261 ЦПК Польщі) [6]. На практиці це означає, що адвокат, діючи відповідно до передбаченого законом обов'язку зберігати в таємниці все, що йому стало відомо у зв'язку з наданням правової допомоги, відмовляється відповідати на будь-яке запитання у зв'язку із зазначеним питанням. Рішення адвоката про те, чи може він у конкретному випадку відповісти на конкретне запитання, чи професійна таємниця вимагає скористатися своїм правом відмовитися від відповіді, є остаточним, і суд не втручається в оцінку адвоката з цього приводу.

Однак, як вже було показано вище у справі про затримання адвоката, навіть якщо існуючі відмінності в судочинстві можна вважати виправданими з огляду на специфіку окремих видів проваджень, все одно можуть виникнути певні проблеми щодо можливості перенесення, наприклад, більш широкого захисту правового привілею захисника, відповідно до якого адвокат взагалі не може бути допитаний, на інші провадження, де адвокат зобов'язаний з'являтися на слухання і має право (або зобов'язаний) відмовитися відповідати на певні запитання. Останній крок сам по собі може бути проблематичним через те, що суд оцінює, як інтерпретувати відмову від відповідати на питання в контексті справи (ст. 233 ЦПК Польщі) [4].

Вирішення цього питання в законі могло б покласти край різним інтерпретаціям, які в окремих випадках призводять до затримання адвокатів судами. Однак усунення цієї прогалини видається менш нагальним, оскільки задовільного результату все ще можна досягти за допомогою функціонального тлумачення і в світлі існуючої судової практики. Більше того, приклади суперечливого тлумачення судами, здавалося б, чітких положень закону свідчать про те, що регулювання питання в законі може не тільки не вирішити проблему, але й створити нові. Суперечливі тлумачення правових норм у судовій практиці Відповідно до положень польського кримінального процесу, адвокат, призначений *ex officio* у касаційному провадженні (як і в інших перелічених провадженнях), повинен скласти і підписати касаційну скаргу або письмово повідомити суд про те, що не виявив підстав для подання касаційної скарги (ч. 3 ст. 84 Кримінально-процесуального кодексу Польщі) [9]. Формулювання цього положення здається чітким і безперечним: адвокат повинен або скласти касаційну скаргу, або повідомити (тобто повідомити або доставити повідомлення) суд про те, що він не буде цього робити через відсутність правових підстав. Однак на практиці суди - що підтверджується судовою практикою Верховного Суду - імовірно з метою перевірки того, чи була надана правова допомога клієнту належним чином (чи взагалі була надана), вимагають в останньому випадку від адвоката надання не простої інформації, а правового висновку (тобто вичерпного обґрунтування) про відсутність підстав для складання касаційної скарги, причому не лише клієнту, а й суду. Невиконання цієї вимоги – навіть якщо адвокат повідомить суд, що правовий висновок з відповідного питання існує і був наданий клієнту – тягне за собою констатацію судом невиконання адвокатом свого обов'язку та вимогу усунути цей недолік шляхом надіслання правового висновку до суду (протягом семи днів) [8].

Оскільки правовий висновок, який запитується судом, може містити відомості, що становлять адвокатську таємницю (і не обов'язково на користь клієнта), деякі адвокати подають його до суду в закритому конверті та повідомляють суд про його конфіденційний зміст. У такому випадку суд вирішує, чи відкрити конверт і долучити висновок до матеріалів справи, чи прийняти заяву адвоката про відсутність підстав для складання касаційної скарги і залишити конверт закритим. Однак навіть така практика залишає сумніви щодо того, чи належним чином адвокат захищає адвокатську таємницю, зокрема, коли він виступає в якості захисника [7].

Отже, у Польщі адвокатська таємниця, відома як професійна таємниця, є фундаментальним принципом, глибоко вкоріненим у правовій етиці та професійній поведінці. Він зобов'язує адвокатів зберігати в таємниці всю інформацію, отриману під час надання правової допомоги. Цей привілей поширюється на всі матеріали, пов'язані зі справою, незалежно від їхнього місцезнаходження. Незважаючи на загальну широту, існують винятки, особливо щодо відмивання грошей, схем податкової оптимізації та потенційної злочинної діяльності. Як адвокати, так і юрисконсультанти пов'язані законодавчим зобов'язанням зберігати конфіденційність, що означає, що вони не можуть розголошувати повідомлення, отримані ними в ході надання правової допомоги [8].

Законодавчі зміни необхідні в деяких випадках, наприклад, коли адвокат повинен мати право оскаржити рішення суду про розкриття даних, що становлять адвокатську таємницю, щодо даних, отриманих в результаті оперативно-розшукової діяльності органів, які здійснюють контроль за дотриманням законодавства. В інших випадках законодавчі зміни можуть не досягти своєї мети, наприклад, роз'яснення певних актуальних питань. По-перше, тому що нове законодавче регулювання може відкрити дискусію щодо нових спірних питань; по-друге, тому що навіть законодавчі положення, які здаються чіткими, можуть тлумачитись неоднозначно. Тим не менш, навіть у випадках, коли законодавче втручання здається необхідним, воно може не відбутися через те, що в суспільстві панує атмосфера згоди з обмеженням свободи слова, а отже, і з тим, що в суспільстві може виникнути дискусія щодо того, чи варто обмежувати свободу слова [9].

Загрози адвокатській таємниці, наприклад, у випадку доступності інформації, що становить адвокатську таємницю, органам нагляду, які здійснюють оперативний контроль, відзначив і Конституційний суд Польщі. Незважаючи на те, що тут відзначається ризик для ефективного захисту професійної таємниці, суд вказав, що саме законодавець має запровадити правові рішення, які запобігатимуть ризику використання інформації, що потребує захисту, або принаймні мінімізуватимуть цей ризик і що можливе неправильне застосування положення в конкретній справі не означає, що воно є неконституційним. Таке ставлення може бути виправдане повагою до законодавчої автономії, однак воно не є достатнім, коли йдеться про незворотне порушення адвокатської таємниці, а закон не надає адвокатам необхідних гарантій для її захисту в інтересах правосуддя.

Список використаних джерел

1. Attorney-client privilege in Polish law and legal practice – on legal gaps and some controversial matters Elzbieta Hryniewicz-Lach. 13 April 2023. ERA Forum. <https://doi.org/10.1007/s12027-023-00741-0>.
2. Code of Criminal Procedure Act of 6 June 1997.
3. Franczak, A. Attorney-client privilege in Polish tax law cases: witness evidence and reporting of tax schemes (MDRs) – identification of risks. Suchoża, J., Husár, J., Hučková, R. (eds.): *Právo, obchod, ekonomika*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2023, s. 91–103.
4. In-House Counsel and the Attorney-Client Privilege Global Practice Guide A Global Practice Guide prepared by the Lex Mundi Litigation Arbitration and Dispute Resolution Group. LEX Mundi. URL: chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://www.acc.com/sites/default/files/resources/vl/membersonly/Article/1449433_1.pdf (дата звернення: 20.05.2025).
5. Legal Professional Privilege in the European Union. Probomo Institute. URL: <file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/pro-bono-in-the-european-union.pdf> (дата звернення: 20.05.2025).
6. Negotiating the privilege minefield: Some differences between attorney-client privilege in the U.S. and Europe. By J. Brady Dugan, Jordan W. Cowman & Allison Walsh Sheedy. As appeared in the State Bar of Texas Corporate Counsel Section Newsletter, Vol. 6 No. 2, Spring 2011. URL: <chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://www.akingump.com/a/web/5153/Negotiating-the-Privilege-Minefield.pdf> (дата звернення: 22.05.2025).
7. Pietrzak v. Poland: why Lawyers for Lawyers follows the proceedings. October 13, 2022. URL: <https://www.lawyersforlawyers.org/pietrzak-v-poland-why-lawyers-for-lawyers-follows-the-proceedings/> (дата звернення: 20.05.2025).
8. Pogorzelski P., Błażejczyk-Kuwał J., Wiaksa A., Biczuk K. Poland: new regime shines spotlight on corporate investigations. *Global Investigations Review*. 13 November 2024. URL: <https://globalinvestigationsreview.com/guide/the-practitioners-guide-global-investigations/2025/article/poland-new-regime-shines-spotlight-corporate-investigations> (дата звернення: 20.05.2025).
9. The Criminal Code z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. tłum. gb Nr 88, poz. 553).
10. Tomczak, J. Privilege in Poland. The legal privilege. (Un)covered powered by voidadvocaten.nl. 2023. Pp. 138–145.

References

1. Attorney-client privilege in Polish law and legal practice – on legal gaps and some controversial matters Elzbieta Hryniewicz-Lach. 13 April 2023. ERA Forum. <https://doi.org/10.1007/s12027-023-00741-0> [in English].
2. Code of Criminal Procedure Act of 6 June 1997. [in English].
3. Franczak, A. Attorney-client privilege in Polish tax law cases: witness evidence and reporting of tax schemes (MDRs) – identification of risks. Suchoża, J., Husár, J., Hučková, R. (eds.): *Právo, obchod, ekonomika*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2023, s. 91–103. [in English].
4. In-House Counsel and the Attorney-Client Privilege Global Practice Guide A Global Practice Guide prepared by the Lex Mundi Litigation Arbitration and Dispute Resolution Group. LEX Mundi. URL: chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://www.acc.com/sites/default/files/resources/vl/membersonly/Article/1449433_1.pdf (дата звернення: 20.05.2025) [in English].
5. Legal Professional Privilege in the European Union. Probomo Institute. URL: <file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/pro-bono-in-the-european-union.pdf> (дата звернення: 20.05.2025) [in English].
6. Negotiating the privilege minefield: Some differences between attorney-client privilege in the U.S. and Europe. By J. Brady Dugan, Jordan W. Cowman & Allison Walsh Sheedy. As appeared in the State Bar of Texas Corporate Counsel Section Newsletter, Vol. 6 No. 2, Spring 2011. URL: <chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://www.akingump.com/a/web/5153/Negotiating-the-Privilege-Minefield.pdf> (дата звернення: 22.05.2025) [in English].
7. Pietrzak v. Poland: why Lawyers for Lawyers follows the proceedings. October 13, 2022. URL: <https://www.lawyersforlawyers.org/pietrzak-v-poland-why-lawyers-for-lawyers-follows-the-proceedings/> (дата звернення: 20.05.2025) [in English].
8. Pogorzelski P., Błażejczyk-Kuwał J., Wiaksa A., Biczuk K. Poland: new regime shines spotlight on corporate investigations. *Global Investigations Review*. 13 November 2024. URL: <https://globalinvestigationsreview.com/guide/the-practitioners-guide-global-investigations/2025/article/poland-new-regime-shines-spotlight-corporate-investigations>

com/guide/the-practitioners-guide-global-investigations/2025/article/poland-new-regime-shines-spotlight-corporate-investigations (дата звернення: 20.05.2025) [in English].

9. The Criminal Code z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. tłum. gb Nr 88, poz. 553) [in English].
10. Tomczak, J. Privilege in Poland. The legal privilege. (Un)covered powered by voidadvocaten.nl. 2023. Pp. 138-145 [in English].

Стаття надійшла до редакції 04.06.2025